

VĚTRNÍK

Vydává MNV ve Vysokém nad Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

Větrník- roč. III - č.3.

Vysoké n. Jiz.26.3.1970.

Velikonoce našeho mládí.

Velikonoce na horách nemohly zdaleka konkurovat Vánocům, ale byly vždy předzvěstí jara, kdy zejména staří lidé, kteří nevycházeli v zimě na neupravených silnicích a cestách se na jaro těšili.

Jestliže byl masopust tak krátký jako letos a končil již 11. února, byl popelec prvním postním dnem a předzvěstí bližících se velikonoce.

To nebyl vysocký rynek vydlážděn, to stávala ještě Zemanova hospoda a na místě dnešního chodníku byla klukovská kuličková burza. Mírný svah na místě dnešního chodníku byl eldorádem všech vysockých kluků a holek a kuličky byly v té době opravdovým platidlem. Už tenkrát se tvořily skupiny silných a slabých hráčů a "horparty" asi u 20 důlků nebyly vzácností. Hrály se tři hry a to házená, věneček a šupka. Házenou vyhrávali ponějvíce delší kluci, kteří v téměř ve skokanském lyžařském předklonu měli blíž k důlku než ti menší. Hrál se někdy hazardně i o dvacet kuliček, které se házely oběma rukama. Druhou už takovou speciální hrou byl věneček. Kuličky rozestavěny do věnce s jednou kuličkou ve středu se vytloukaly tak zvaným "čigrem", kterého představovala masivní, někdy i kovová kulička. Koupit nebo vyměnit obyčejné kuličky za pořádného čigra, byl obchod, který se uzavíral u žantovy stodoly ponějvíce beze svědků. Hru šupka hrály holky a byla to hra o jednu o které se kluci vyjadřovali "Šupka to je taková srabárna, to pořádný kluk ani nehraje."

Velikonoce začínaly pro nás kluky květnou nedělí, protože od této chvíle byly již školní prázdniny a jestliže sníh pomalu mizel chodilo se na Bledule až za Roprachtice nebo za Sklonářice. Bledule byla přec první květina, zatím co kočky z kvetoucí jivy nebyly na velikonoce vzácností. Chodilo se tedy na kočky, ale hlavně na Bledule, které se daly dobře zpeněžit u Hořavků.

Zelený čtvrtek znamenal mimořádnou snídani v podobě Jidášky s medem, na horách obyčejně s mnohem levnějším syropem, který už zmizel z dnešních obchodů.

Katolické bohoslužby trávající od zeleného čtvrtku do vzkříšení na bílou sobotu, byly "domem otevřených dveří kostela sv. Kateřiny." Strídali jsme se po celé dva dny u božího hrobu, kde jsme v tichosti sjednávali i kuličkové obchody a z kostela honem na rynek na hazardní házenou neb věneček.

Velký pátek byl přísný postní den, který se dodržoval ve všech rodinách. Teprve po dlouhých obřadech na bílou sobotu, které jsou nejdělsími katolickými obřady v celém roce, se znovu rozezněly zvony, které od zeleného čtvrtku stichly. A opět tu byl krásný starý zvyk klapačkový. Klapačky a řentačky řádily každé poledne kolem kostela, aby vynahradily zvuk mlčících zvonů. Pamatuji se, že největší řentačku měl Emil Hořavka, na tu se šlapalo a byla celkem pro mohutnost nepřenosná. Jako mnohem mladší

klaci Emila Hořavky jsme mu jeho řečtačku všichni záviděli. Možná, že bude ještě u Emila na půdě jako vzpomínka na dávno prohlá mládí.

Jídlo nebylo tak bohaté jako na vánoce. Byly to buchánky, ale byla kázata, která jsou dnes důležitým profilem na celých horách. Velikonoce bez kázání masa nebyly vlastně ani pořádné Velikonoce. Dnes je kázle pochoutka, kozy téměř vyhynuly a sehnat kázle na Velikonoce je jako výhra v Sazce.

Vzkříšení na bílou sobotu bývalo krásné. Všechna okna na náměstí, kudy se ubíral průvod s monstrancí byla osvětlena a mohutně zaspívané děkanem Bémem "Vstáť jest této chvíle ctýj vykupitel" znamenalo rozezvčení všech tří zvonů na velké věži kostela, varhany zabraly na všechny rejstříky a okna kostela se otřásala zvonením a hudbou. Slavné "Godeum laudamus" potvrdilo, že Velikonoce vlastně končí, že končí burza kuliček a jestliže vysoký rynek byl již úplně bez sněhu, byl vždy Kotel a Lysá úplně zimní a ještě moc dlouho jsme čekali na skutečně vysoké jaro.

Vysoké jaro bylo poslední proti nížinám, ale bylo krásné, snad nejkrásnější na celém světě, snad proto, že jsme žili bezstarostně, klukovsky a rozhořně mnohem méně rozmazleně, než žijí naši vnuci. A vyprávějte jim jak jsme žili, oni tomu stejně nověří a říkají "Jaro, ten náš děda si ale dovede vynejšlet."

Josef Doubalík.

Byla to doba her a malin nezralých.

V souznění s tímto nostalgickým povzdechem pana Cyrana z Bergeracu rád vzpomínám na obdobnou dobu našeho raného mládí tak před šedesáti lety.

Jak rozdílná a bohatá na rozmanitost her a zážitků byla proti tomu, co dnes stačí ke klukovským prožitkům dnešní mládeže.

Snad na sklonku zimy, sotvaže pod vytálm sněhem u zdi domu hoření části náměstí objevil se pruh kopna, od dnes už sbořeného hostince u Zemanů až po Bartoníčkovy, slétli se na něj snad všichni vysočtí kluci k zahájení každoroční kuličkové sezony. Ta trvala tak dlouho, dokud s celého náměstí sněh neslezl. Ani o den déle, neboť tímto okamžikem začínala další sezona obrouček a kůl. Ale o tom zase jindy.

Na tomto kuličkovém plácku vyhloubily se podpatkem střevíce malé jamky, důlky, jak jsme jin říkali, z nichž jeden pro hru "sudá lichá" byl prostornější a hlubší. Říkali jsme mu zcela neesteticky "nožán". Na důlky byli mezi kluky šikovni nachři, kraje nosky zaoblili a okolí upláceni a uhladili.

Hlavními hrami byl především "věneček" jinak také "vínek", dále "sudá lichá" a konečně "na tlučku".

Před každou z těchto her jsme se nejprve rozhazovali o pořadí; každý ze účastníků, zpravidla 5 - 6 kluků hodilo kuličkou směrem k důlku, a podle blízkosti či vzdálenosti dohozené kuličky od důlku se určovalo pořadí ve hře. Pak každý kluk dosadil další kuličky, podle toho o kolik se hrálo.

Při "věnečku" se jedna kulička nasadila přesně na střed horního okraje důlku, a ostatní se rozsadily volně nad důlek a okolo něj, takže tvořily takový pulvaneček.

Hrálo-li se tedy třeba o 5 kuliček, tak jich tam bylo rozsazeno kolem třiceti. A pak začala vlastní hra. Jeden po druhém podle získaného pořadí snažil se ze vzdálenosti asi čtyř metrů vyrazit šípem, t.j. takovou větší kuličkou co nejvíce kuliček, které pak byly jeho. Navíc, když se střelil, mohl udělati skok směrem k důlku, z kteréhož to místa pak

dále hrál. To se ví, že některý vtečník nakonec vytloukal "všněček" přímo nad dalkem. Kdo vrazil tu prostřední nasazenou kuličku, bral celý bank. Pofrem skočil k dalku a opal do kapes, střileje ostražitě očima po spoluhráčích, ježto už tentokrát byli mezi kluky chytiví bezpracných zisku. Hra "na tlučku" byla obdobná s tím rozdílem, že kuličky se nasadily nad dalek těsně jedna vedle druhé, takže tvořily takovou kuličkovou pilulku. Balba do takového množství státných kuliček byla vražedná, že některé vzaly i zrovň.

Další hra "sudá lichá" se hrála u toho jediného dalku jen pro ni určeného, a spočívala v tom, že se kuličky házely směr k dalku a při tom se řeklo sudá nebo lichá, pak se počítaly ty, co uvízly v dalku, a když to byl plo vzal si je výherce. Zábavlo se tedy házet ob na hrozdě až už nic nebylo.

Z toho je vidno, jak záleželo na pořadí, protože u všech těch her byla vždy naděje na větší výhru, když se šlo do plných.

K tomu čígru bych se rád vrátil. Každý kluk měl šťastného čígra, kterého by nedal za svět, třeba to už byla šereda otlučená až bída, choval ho jako oko v hlavě. Někteří, takřka jako profesionálové, měli jako čígra olověnou kuku, a to už bylo něco. Zvlášť při hře na tlučku uml svou vahou udělat mezi kuličkami pěknou paseku.

Cluci nikdy nenosili kuličky v plátěném pytlíku, to byla výsada dvout, ale v kapsách u kalhot. Byli mezi nimi přeborníci, kteří vždy odcházeli s plným kapsama, a pak arabíci, u nichž to bylo opačně. Já jsem patřil odjakživa k těm druhé sortě a zůstalo mi to až do dneška, kdy jsem trenér přispívatelem sportky.

Co se rozumí, že ti šampioni odprodávali své výdobytky a to se začátku sezóny asi k 10 kusům za krejcar, později pak i více. Po ud vím, byli vzájemně solidární a nikdy si nekazili ceny. Čígr, když už byl vůbec naprodej, stíval sám krejcar nebo i dva, a takový, který byl mezi kluky světoznámý, a navíc poplácán pro štěstí i více.

A jak se dnes krásně vzpomíná, že i mezi kluky, jinž štěstí přálo, a kteří to uměli, byli opravdoví džentlmenové. Když užli už dost namáhlo, tak buď na žadoněni na arabíka anebo z vlastní ducha velikosti a dobroty srdce udělali tak zvaný "vitr". Znamená to, že hodili do sněhové březky rukou hrot kuliček s gestem krále podílejících podání.

Učen takového odpoledne vystrídal každý kluk všeheng hry u všech dalků. Zvlášť měl-li u některého snálu, přel jinam. To se dalo vždy za stejného oslovení "vo kolik to ženete?"

Vzpomínám na Pepíka Josefíkovu, který tehda právě skončil školu a ušil se doma pokažině, jak v bílo zástěnce a se zamoučeným obličejem neodolal, a zaskočil si na moment mezi nás asi na jednu hru. "Já chleba v peci, pec je horká" říkal a pořád mrkal na hodiny na radnici, až se v dalku hry pozapomněl. Inatně to tentokrát dopadlo, jak nám druhý den prozradil. Když jsem se vrátil, táta to vyžadoval z pece spálený na dranc.

Uvážte holdující hře malá svůj plácek před Brožovým krámem - u dnešních lukášů. Tam byl před vchodem do domu v zemi velký plochý práh z kamene, v němž byl vchlouben dalek. Dnes by se řeklo, že to byla od pana Brože taková služba spotřebitelům, neboť u Brože se tentokrát prodávalo všechno až po ty kuličky. Dávata hrála jednu jedinou hru a to "na šupku" což znamená, že se kuličky postrkovaly ležatým prstem k dalku, a ty, které do něho spadly, byly výhrou.

Přibývající slunečkem a zřízení posledního snahu osířelo i naše kuličkově. Holbisté, blátnivě cesty, ulice i náměstí vyschly, a bylo prostě - no pro další hry a radosti.

Co o tom až zase jindy.

Prokop Hásek.

Byl večer 26. února 1970. Venku foukal severák a smetal se střech ostré krupky sněhu, jak se u nás ve Vysokém říká, byla venku "čina." A my jsme se vypravily do místního stánku kultury - do Krakonoše, abychom si z úst nejpopovnějších poslechny nejkrásnější dílo, jaké bylo kdy stvořeno ženou spisovatelkou - korespondenci Boženy Němcové. Bylo nás hrstka a někdo neroptal, že se začátek o malou chvíli posunul.

A potom to přišlo. Mladá, štíhlá paní, i pro tu malou hrstku svých věrných posluchačů, obložená v pěknou večerní touletu, se šálo z kožíšiny přes paže, s úsměvem, který nelze popsat, s očima plnými očekávání. Postavila se před obecenstvo a skromně čekala co bude dál. Jedna z přítomných dívek zarecitovala báseň Donáta Šajnera - Dopis paní Boženy Němcové, neuměle a trochu roztřeseně a potom přistoupily další dvě dívky a prostým a milým způsobem uvítaly paní Charvátovou ve Vysokém, podaly jí kyticí karafiátů - a ona měla radost. Velikou, prostou a lidskou, která stahuje hrdlo a plní oči slzami. Potom se prostě uvedla.

Posadila se do křesla, poděkovala za projevenou pozornost a začala.

A tu najednou byl člověk v docela jiném světě. Doslova prožíval pod vlivem jejího přednesu všechny starosti, radosti, lásky a prožitky té úžasné paní. Plakal nad jejími hlukokými, citovými strastmi a jásal nad její úžasnou silou žít, milovat a rozdávat toto vše plným rukama přes své krásné dílo.

Díky Vám, paní Boženo Němcová a nemenší dík Vám, paní Julie Charvátová, za krásný a nezapomenutelný večer.

Sbohem a šáteček,
a kdybychom se víckrát nesetkali,
bylo to překrásné a bylo toho dost.

Víte, za tu hodinu dost rozhodně do té míry, když člověk pomyslí, co hodin promrháme zlémi úvahami a myšlenkami, zbytečnou polonikou a nebo prací, která nikomu nic nepřináší. Takováto plodná hodina dokáže, že člověk lápe a srdnatěji snáší své osobní starosti a problémy a říká si, jak jsou malé a jak snadno je může člověk překonat, bude-li mít jen maličký zlomek té vůle, kterou měla Božena Němcová.

Slávka Hubaříková,
Vysoké n. Jiz., 8p. 204.

Teď už budeme jen vzpomínat.

Dříve jsme se na ně těšili. Jejich jména jsou úzce spjata s lyžařinou a s Vysokým.

Architekt Karel Jarolíněk - mezi námi "Karel Veliký" nebo častěji "Děda!" Co krásných chvil jsme spolu zažili na vycházkách k Dykové skále, na Kamenec, na Chlum. Byl zde pravidelně se svou chotí buď na jaře nebo na podzim. Vždy vzpomínal na začátky lyžování a na staré Vysoké - na mého tatku, který mu do rohu třídy - noclehárny, když byl zde na závoděch, přidal více slámy, na mého strýce Josefa Džubalíka, Antonína Bartoně staršího, Josefa Lafatku, Ladka Petrušku, Karla Koldovského atd.

První cesta po příjezdu do Vysokého vedla vždycky na zdejší hrbitov. Říkával: "Jusím pozdravit všechny kamarády."

Pravidelně jezdil na naše závody "Šachty", rád zašel k Bartoňovům na trochu řeči a vzpomínal s "jeho Toníkem". Večer velmi rád zasedl u skleničky vína a zahrál si kanustu. Vždy pečlivě oblečený a vystupováním neobyčejně taktního společníka.

Když jsme se naposled viděli na LS ve Vysokých Tatrách, říkal: "Karlíkalý, přijedeme s manželkou v březnu k Vám, zaježdíme si na lyžích a vočer pohrajeme kanastu. "UŽ nepřijel a nepřijede!"

Všichni lyžaři jsme se s ním rozloučili ve Dvoře Králové 5. března. Tam teprve jsme domyslili, co jsme v něm ztratili!

Jeho nezištnou prací a pílí se začal stavět nástekv "Šachtách." On ho první proměřoval - a rád! Vysokému velmi přál, protože zde prožil začátky své lyžařské závodnické kariery a na naše městečko měl pěkné vzpomínky.

Důstojně a krásně odešel. Rozloučil se nevědomky se všemi svými lyžařskými kamarády při vrcholných světových závodech ve Vysokých Tatrách. Tím ukončil, nevěda, krásně svůj bohatý život, zasvěcený práci - své lyžařině.

Ještě nám neuschly slzy z rozloučení ve Dvoře Králové, zastihla nás další smutná zpráva, které jsme nechtěli ani věřit - zemřela další velká postava naší lyžařiny - Rudolf Rňoul. Vzpomínáme z jeho závodnického období účast na závodech ve Vysokém n. Jiz. - Později sem jezdil jako činovník Svazu lyžařů a zasloužil se po stránce finanční o výstavbu našeho nástku v "Šachtách." Každým rokem sem jezdil na závody a velmi dobře jsme se vždy s ním pobavili. Líbilo se mu tady.

Jak jsme se na oba vždy těšili! Na "Karla Velikého" s věčnou mladým úsměvem a na Rudla s nepostradatelným šibukem.

Ano, dříve jsme se na ně těšili, teď můžeme jen vzpomínat!

B u d o n e!

Karel Döubalík.

Jsmo hrđi.

Ohlasy lyžařského mistrovství světa ve Vysokých Tatrách už sice doznívají, ale když si ty události znovu v hlavě rekapitulujeme, najednou nám tam blykne: - ejhle! vždyť vlastně všechny ty organizační i závodní posice mistrovství, pokud jde o jeho nejatraktivnější disciplínu, t.j. skoky na lyžích, byly obsazeny Vysočáky!

Jen počítejme: Skokan Ruda D o u b e k, novopečený mistr republiky skoku na lyžích pro rok 1970, stýlový rozhodčí Karel D o u b a l í k, který úspěšně pokračuje ve stopách svého strýce a otce, kteří byli mezi prvními organizátory lyžařiny u nás, kdy lyžařský sport v Čechách se omezoval na tři kluby - pražský, jilemnický a vysocký, dále státní trenér skokanů Josef S k r b e k, který je v současné době sice v Ostravě, ale jinak je to pravý zákořstelský Vysočák, a konečně Josef Z í t a, vedoucí technického štábu, jehož práce a organizace byla novinami pochvalně kvitována.

Takže, když se to tak vezme, jsme úplně soběstační k uspořádání skoků na lyžích od A až do Z. Ke kase už by se jistě někdo našel. A tak, noji milí Vysočáci, kde se dá, chlubte se s tím. Noji milí štenáři mimovysocí nehorčete se na mne pro tu erupci lokálního patriotismu. Ale když ono u nás teď je příležitostí k opravdovému a spontánnímu povznesení opravdu jako šafránu.

Prokop Hásek.

Praha 7.3.1970.

K o r á l k. v.

Konzumní. PhDr. George S t a c a, rumunský honor. generální konsul jezdil do Vysokého téměř 40 let - až do své smrti. Projížděl celou Evropu i jiné kontinenty a ovládal 8 světových jazyků. Byl profesorem Vysoké školy obchodní v Praze a lektorem jazyka ru-

manželů na Karlově universitě.

Do V. sokého se každoročně vracel jako "vlastovka severu", poněvadž zde pobýval výhradně v zimě v penensky bílé scénarii krájin a čistém horotem povětří. Vysokí ho dobře znali, s každým se rád pobýval častinou s nepatrným cizím přízvukem, a zúčastňoval se tu všeho veřejného i kulturního dění.

Jednou byl v "Krkonoši" přítomen jakási přednášce, po jejíž skončení se ho jistý občan zeptal: "Jak se vám to líbilo, pane generální konzume?" Doktor Staca toho "konzuma" skonzumoval s úsměvem: "Bylo to pek-né!" A pak se sám ještě rozpovídal: "Rád chodím ve Vysokém nejen do pří-rody, ale také mezi občany. Víte, mám Vysoké moc rád. Projížděl jsem poí světa, ale nikde jsem nezažil tak krásné východy a západy slunce, nikde nebyla tak krásná příroda a dobří lidé. Z celého světa jsem zůstal věrný Vysokému. Také mám moc rád Prahu, ve které už nastanu natrvalo."

Ph Dr. George Staca zemřel asi před 10 lety a je pohřben v Praze, jak si přál.

J. D.

Narozeniny.

Pan František Brunlich oslavil 3.3.1970 své 80. té narozeniny, paní Anička Hásková oslavila své 85. narozeniny dne 12.3., paní Marie Hajná 15.3. oslavila 81. narozeniny. V únoru se dožila 80. narozenin paní Božena Jandová u své dcery v Jesenném.

Všem jmenovaným blahopřejeme!

Úmrtí.

Dne 3. února zemřela neočekávaně slečna Anna Saldová ve věku 60 let v Želcovnici u Jičína, 9. února zemřela paní Božena Kl. díková roz. Vodseďálková ve věku 73 let, 15. února zemřel pan Bedřich Lukeš ve věku 70 let.

Čest jejich památce.

Dne 2. dubna 1970 v 10,30 hod. se koná Veřejná schůze v budově Krkonoš.

Ustanovení ÚVKČ z lednového zasedání.

Zpráva z celookresní konference národních výborů v okrese Semily.

Věříme, že se této veřejné schůze zúčastníte.

Větrník vychází jednou z měsíce. Řídí redakční rada. Příspěvky zasílejte nejpozději do 15. každého měsíce do Vlastivědného muzea. Cena 1.- Kčs.